

S Z É K E S F Ö V Á R O S
K Ö Z L Ö N S É G E . X X X V . É V
K I A D J A : B U D A P E S T
A
T E R M É S Z E T

S Z E R K E S Z T I :
N A D L E R H E R B E R T

1 9 3 9 . D E C E M B E R .

Budapest Székesfőváros

Gyógyfürdői és Gyógyforrásai

Szent Gellért Gyógyfürdő és Szálló

Budapest, XI., Szent Gellért-tér 1.

47 C°-os, radióaktív hőforrások. Társas thermál- és thermál-kádfürdők. Iszapkezelés »Szent Gellért« kolopi rádiumos gyógyiszappal. Hőlégkezelés. Elektrotherapia. Gépgyógyászat. Inhalatórium és pneumatikus kamra. Fénytherapia. Szénsavas fürdők. Nőgyógyászati osztály: thermál-, sós-, lúp-, vasas- és kénes-ülőfürdőkkel. Ultrarövid elektromos hullámgyógykezelés. — Therapiás és diagnostikus röntgen, chemiai és bakteriológiai laboratórium. Elsőrangú gyógyszálló, a fürdővel közvetlen kapcsolatban. 240 legmodernebb kényelemmel berendezett szoba és lakosztály. Diaférs konyha. Gyógyvendégeknek a szobaárból jelentékeny engedmény. Kivánságra pensio-rendszer.

Széchenyi Gyógyfürdő

Budapest—Városliget

970 m. mélységből feltörő 74 C°-os hőforrás. Társas- és kádfürdők. Iszapkezelés. Szénsavas fürdők. Hőlégkezelés. Gépgyógyászat. Gyönyörű berendezésű népgyógyfürdő, külön férfi és női osztállyal. Nagyméretű ivócsarnokában ivókúrák gyomor- és bélbetegeknek, hörg- és garathurutok ellen.

Rudas Gyógyfürdő

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél

43—47 C°-os, erősen radioaktív gyógyforrások. Gőzfürdője 7 különböző hőfokú medencéjével a legfőkéletesebb fürdést nyújtja. Ivókúrák. Fedett úszócsarnok, a nyári idényben fétónapozóval. Modern berendezésű rádiumos kádfürdők.

Szent Imre Gyógyfürdő

(Rácfürdő)

Budapest, I., Hadnagy-utca 8—10.

43-7 C. fokú radioaktív gyógyforrás a legkiválóbb eredménnyel gyógyítja a csúzos és köszvényes bántalmakat, az idegszábákat, az idült izületi izzadmányokat; mindennemű csontbántalmakat.

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

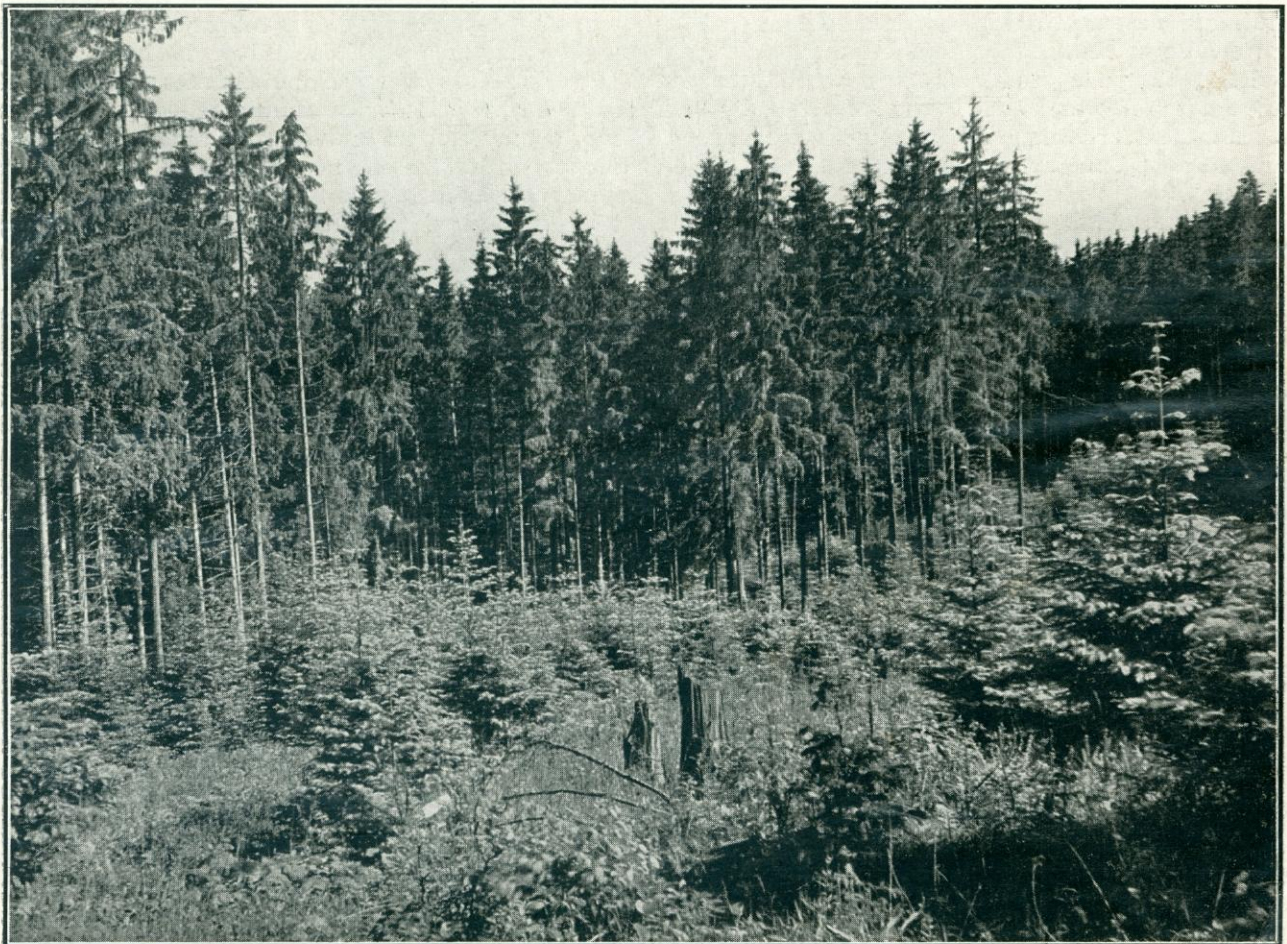
SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXV. ÉVFOLYAM

12. SZÁM

1939. DECEMBER

LÚCERDŐ (*Picea excelsa*) A PLAY-HEGYEN, VOLÓC MELLETT.
Vajda László felvétele. (Rapaics Raymund dr. »A Ruténföld növényvilága« című cikkéhez.)

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr.: A Ruténföld növényvilága.
Borsodi László: Őszeleji bolyongások.
Láng Rezső: Bizony, nehéz az élet!

|| Rövid közlemények.
|| Állatkerti hírek.
|| **Reményi Józsefné:** A kis Jézus, meg a ló.

A RUTÉNFÖLD NÖVÉNYVILÁGA.

Írta: Rapaics Raymund.

Az év utolsó hónapjában szokás emlékezni az elmúló esztendő eseményeire. Ennek az esztendőnek a természet barátai számára is legnagyobb eseménye volt a Ruténföld visszaszerzése a magyar anyaországhoz. A húsz esztendeig nélkülözött Kárpátok bár keskeny, de értékes darabját szereztük vissza. Ezzel új világ nyílt meg a magyar természetbarátok számára is. A természetjárók a hegyvidékeket, havasokat mindenütt a világháború után szerették meg. Nekünk az elmúlt húsz évben meg kellett elégednünk a Magyar-Középhegységgel és az Alpokaljával, most azonban megnyíltak előttünk a Kárpátok északkeleti darabjának hegyei és völgyei is.

A Kárpátoknak ezt a részét hajdan Erdős-Kárpátoknak nevezték, ezt a helyes elnevezését olvassuk a mult század magyar térképein és földrajzi könyveiben. A Ruténföld felét ma is erdő borítja. Mégpedig nemcsak lomboserdők, hanem hatalmas fenyvesek is. Nemcsak ritka ligetek, hanem sűrű erdőrengetegek, a medve, farkas és hiúz utolsó példányainak élettere. Az erdők felében hatvan-, majdnem negyedrészeben százévesnél idősebbek a fák. Őserdőknek ezeket az erdőrengetegeket ugyan nem mondhatjuk, mert csak azt az erdőt nevezhetjük őserdőnek, amelynek fáit nem hordják el, hanem a fák maguk dőlnek ki és az erdőben korhadnak el. De biztos, hogy

a Ruténföldön vannak olyan erdők, amelyek megközelítik az őserdő fogalmát.

Az Alföldről a Ruténföld felé közeledve, a hegyek és erdők alján peremvárosai, Ungvár, Munkács, Beregszász és Nagyszőlős köszöntenek. Körülöttük és mögöttük a jól ismert magyar tölgyesek borítják a vidéket. A csertölgy ugyan hiányzik, de a meleg lejtőkön ott is megtaláljuk a molyhostölgyet, más nevén magyalfát. Amint azonban a peremvárosok mögött behatolunk a hegyi erdőkbe és a fokozatosan emelkedő lejtőkön fölfelé igyekezünk, csakhamar meglátjuk a jellegzetes kárpáti bükkösöket, azokat a hatalmas erdőrengetegeket, amelyekről a Kárpátoknak az a része az »erdős« jelzöt kapta.

A bükk maga az ismert európai bükkfaj, a bükkös cserjei és évelői is többnyire olyan fajok, amelyeket más bükköseinkben is megtalálunk. De ezek közé a kevésbé érdekes növényfajok közé a bükkösök táján számos jellegzetes kárpáti faj vegyül, olyan növények, amelyek csak a Kárpátok területén nőnek vagy legalább ott van terjedésük központja. Ezek alapján különböztetjük meg a kárpáti bükkösöket a többi európai bükkösöktől, például a Magyar-Középhegység bükköseitől is. A Ruténföld bükkörszág, a ruténföldi erdőknek majdnem nyolcvan százaléka bükkös.

Az országhatár a nagy kárpáti vízválasztó, ettől nyugatra minden víz a Dunába folyik. Amint ehhez a vonalhoz közeledünk, egyre több a fenyves. Különösen a Ruténföld déli felében, Máramaros megyében. Feljebb, Ungban és Beregben, csak szigetenként akad fenyves. Máramarosmegyében a kárpáti fenyves a Nagyág felső szakaszától a román határig 720 és 1470 átlagos tengerszintfeletti magasságban összefüggő széles szegélyt alkot. A ruténföldi fenyvesekben legtöbbször a lúcfenyő, ez a szép szálfá, amelyet a városi ember mindig bizonyos tisztelettel néz, amióta karácsonykor ellátogat lakásunkba és meghirdeti a természet örök újjaszületésének és az emberi szeretetnek ünnepét. A jegenyefenyő ritkább, de mélyen lehatol a völgyekben a bükkösök közé. A lúcfenyő- és jegenyefenyőerdő örökzöld és sötét, a sűrű hatalmas koronák elzárják a napsugártól az erdő belsejét. Könnyű tehát köztük megismerni és már messziről megkülönböztetni a vörösfenyőerdőt, mert a vörösfenyő télire lehullatja huszasával-negyvenesével csomókban nőtt tűleveleit, ágai lazán állnak, ezért a vörösfenyőerdő koronaszintje laza, maga az erdő pedig világos. Vörösfenyőkből is nagyon szép erdők vannak a Ruténföldön, különösen a Máramarosi-havasokon.

Bihari-orgona (*Syringa josikaea*) a Vicsavölgyben, Zánka mellett, Bereg megyében. Vajda László felvétele.

Ha a hegységnek azt a részét nevezzük havasnak, amelynek legmagasabb csúcsai az örök hó övébe nyúlnak, akkor a Kárpátokban sehol sincsenek havasok. De a kárpáti ember szerényebb az Alpok lakójánál és már azt a hegységet is gyakran nevezi havasnak, amelynek csúcsai az erdő felső határa fölé magasodnak. Szakember ezt a tájat »havasalji« tájnak nevezi. A Ruténföldön sok olyan hegy van, amelynek csúcsa a havasalji tájig ér, különösen a terület déli részén, ahol kétezzer méternyi magasságú hegyek is vannak. A ruténföldi hegyek legnagyobb része kárpáti homokkő, olyan kőzet, amely nem hasad szét merész- és regényesalakú sziklákká, hanem símafelületű, egyszerű dombhátakban emelkedik az erdőhatár fölé. Csak a terület legdélibb részén, a román határ felé bukkan elő a kárpáti kristályos tömegek egy szigete, a Máramarosi-havasok központi tömegének északi része.

A havasalji táj legérdekesebb növényei a havasi cserjék, az erdő felső határa fölött a fás növények törpe képviselői. Velük kezdődik tehát a Ruténföld havasi világa. A ruténföldi havasokon bizony gyakran csak a havasi-éger (*Alnus viridis*) képviseli a havasalji törpe erdőt, amely a legkevésbé jellegzetes, mert gyakran leszáll a fenyves övébe, sőt még a bükkösök övébe is. Néhol a törpeboróka (*Juniperus nana*) földre csepült cserjéi szegélyezik az erdőhatárt, a közönséges-boróka havasalji alakjának heverőszárú, legfeljebb félméter magas példányai. A Szvidovec csúcsain rátalálunk a legszebb havasi cserjére, a havasi-hangarózsára (*Rhododendron Kotschyi*), ez onnan kezdve dél felé a Kárpátoknak nagyon jellegzetes havasi cserjéje. A természetjárók méltán rajongnak gyönyörű piros virágaiért. A Ruténföld legmagasabb csúcsa a 2057 méter magas Hoverla. A Hoverlán az erdőhatár fölött a havasalji törpecserje a henyefenyő (*Pinus montana*), ez a legjellegzetesebb havasalji cserje. Hoverlai termőhelye legészakibb kisugárzása a Máramarosi-havasok hatalmas központi tömegének, amely

Vörösfenyőerdő (*Larix decidua*) Rahó mellett. Vajda László felvétele.

azonban a ruténföldi magyar-román határtól már délre van.

A havasalji cserjék övétől feljebb, a hegy-csúcsokon, havasi — helyesebben mondva, havasalji — mezők vannak. Ezeket legeltetik nyáron a magyarországi pásztorok a juhot. Tájékpíleg ezek a hegycsúcsok, miként már említettük, egyhangúak, csak Rahótól délre változatosabbak, mert ott kezdődik a kárpáti kristályos kőzettömeg máramarosi része.

Miután a Ruténföld növényvilágának tagozódását magassági övek szerint már ismerjük, megemlíthetünk néhány különösebben érdekes fajt. Ilyen elsősorban a bihari-orgona (*Syringa josikaea*). A kertekben gyakran ültetett közönséges-orgona Kisásziából a Balkánon át felhatol Hunyadmegyébe és tovább a Bihar-hegység déli részébe,

s ott eléri északi határát. Ott a helyet átengedi a bihari-orgonának; ez a Bihar-hegységtől Máramaroson át Bereg- és Ung-megyéig terjed. Ennek a szép cserjéneknek első felfedezője *Gróf Bethlen Katalin*, néhány példányt a Sebes-folyó völgyéből hozott kolozsvári kertjébe. Nem közeli rokona a közönséges-orgonának, testvérfajai Ázsiában élnek. Régi idők maradványa, amikor azon a tájon bizonyára még több orgonafaj élt.

Más érdekes növénye a Ruténföldnek a tizestárnics (*Gentiana pyrenaica*). A szép tárnicsvirágot mindenki ismeri, mindenki tudja, hogy a tárnicsvirág kelyhének öt cimpája van. A tizestárnics arról nevezetes, hogy az öt cimpa között majdnem hasonló nagyságú függelékek vannak, mintha a virágnak tíz cimpája volna. Ez a különös tárnics a Ruténföldön szintén régi idők maradványa. A Ruténföldről messze délre kell utaznunk, amíg újra megtaláljuk, mert a tizestárnics csak szigetszerűen terem a Pireneusokban, Kisáziában, a Kaukázusban és talán a Balkánon. Valamikor Erdélyben is honos lehetett, de onnan már régen kipusztult, s most déli hazájától elszakadva él a Ruténföldön.

Amikor a Ruténföldet a magyar anyaországhoz visszakaptuk, a természetjárók első kérdése az volt, vajjon terem-e ott a havasigopár (*Leontopodium alpinum*)? Ezért a fehéren gyapjas-molyhos növényért minden természetjáró rajong, és jelvénye. Bizony van a Ruténföldön egy hely — de csak egyetlen egy — az 1883 méter magas Bliznica, amelynek palás részén a havasi gyopár díszlik. Szerencsére elég távol van a természetjárók rendes útjától, ennek köszönhető, hogy még kevesen ismerik a magyar-

Tizestárnics (*Gentiana pyrenaica*) a Stoy-hegyen, Volóc mellett, Bereg megyében. *Vajda László* felvétele.

országi egyetlen havasigopárost. A szakemberek tudják, hogy kötelességük mindent elkövetni a havasigopár védelme érdekében, ezért remélhető, hogy mire a jövő évi természetjáró idény megkezdődik, a Bliznica ama része, ahol a havasigopár és több más szép ruténföldi növény terem, már hivatalosan védett hely lesz és nem kell tartani kipusztításától.

ŐSZELEJI BOLYONGÁSOK.

Írta: **Borsodi László.**

Hová menekülhetett, hol húzódott meg az a négy ember, aki nálunk tizenkettőmagával, felsőparancsra, a nap, hold és a temérdek csillag útját irányítja, s egyben a szelek szárnyán járó fellegek munkája körül szorgalmatoskodik? Talán valahol a Kárpátok szakadékaiban hűsöltek. De az is meglehet, hogy messze, nagyon messze, földgolyóbisunk túlsó gömbölyűségén tanyáztak, ahol a fák, vizek, házak — nekünk áltaellenben helyezkednek el, amit az öreg *Ivdy Dávid Palya* még nekem sem akart elhinni, amikor régen, az iskolai földgömbörről magyarázgattam többedmagának.

— Hallogatom, a tanító úr olyan povétás ember, de nekem illyet nē mongyék. Ha az ottég úgy vóna, akkor az emberek mindég tótágast állának, a patakba még sosé maranna víz, — állította rettentő makacsúl, az erkölcsös ló csökönységével.

Beszélhettem én a föld forgásáról, vonzóerejéről, borsót hánytam a falra. Két bivaly se mozdította volna

ki vágásából az esze kerekét... A fiatalabbak, hogy értelmesebbeknek látszódjanak, színlelték magyarázatom hitét, de tétova pillogásuk, bajúsz alatt bujkáló mosolyuk elárulta, hogy *Palya* bátyót okosabbnak tartják nálam... Mégis szép idők voltak azok. Kevesebb tudománnyal beértük, de mindnyájunk szívében ott lakott az Isten.

Hát a négy közül az első, a legfiatalabb, szeptember megerkezett. Életerősen, kackiásan köszöntött be. Flülhátul meg kétoldalt is minden jóval teli a tarisznyája. A gyepekben szinte rojtokban kéklük a szilva, a szőlőbarázdákon őszibarack tördeli az ágát, a tőkék venyigéi pedig malacnagyságú fürtök alatt roskadoznak. Kertész, szőlősgazda pénzre kel, pénzre fekszik. A szántóvető fütyörészve sorjázza Istennek szánt levelét a következő év mindennapi kenyeréért.

A magasabban fekvő erdőkről leszorult magamfajta öreg vadász ilyenkor a mezőség tarlóit, répa-, here-

Havasi-hangarózsa (*Rhododendron Kotschyi*) a Pop Iván nevű hegyen.
Báró Andreánszky Gábor felvétele.

szalagjait böngészi. Hanem ezidén nagyon szegényes a mi aratásunk. Reggel 8-tól délidőig néhány meddő foglyot vagy ötös-hatos csapatkát ha lelek. A füves tarlók közül meg hármát-négyet összepiszkálunk a »Betyár«-ral, amíg egy sörétre éretlen süldőre találok. Mégis, ha az idő engedi vagy halaszthatatlan dologom nem akad, minden szerdán és vasárnap künn vagyok. Delelőhelyemet mindig magasabb pontokon keresem ki, ahonnét messze szétláthatok, ahonnét szemem az erdős hegyeket is belegelheti. Ilyenkor rendszeren kukoricaszárkúpac vagy hereboglya árnyéka az ebédlőm. És a pohár vizesbor után kispipám füstkarikáin át merülök az őszi táj gyönyörűségébe. Kiskirály vagyok... Mert az ősz legkedvesebb évszakom. Ám nemcsak a puska okából. Erdőnek-mezőnek más ilyenkor a színe, illata. Más a hangja is. Az őszibogár búsong: »Pri-pri, odavan a nyár.« De a halványuló levelek tövén fényesen barnálló rügyecskék s a magotpergető hervadt virágok új kikelettről susognak... A hegyekből alázúgó szélvihar így üvölt: »Földindulás! vadállattá süllyedt az ember!...« Az ég halványkék mezőjén legelésző fehér báránykák ezt sóhajtják: »Fölfelé nézzetek, ahonnan mindent lát, mindeneket megmér az Örökkévaló...«

*

De bódogásaim közben nemegyszer megtréfál az idő, váratlanul fonákjára fordítja királyságomat. Így jártam október 8-án is. Délelőtt ¼9-kor a Betyár nélkül akasztottam neki a Czigédalja ígéretes tarlóknak. Kutatómat otthon kellett hagynom, mivel előbbi utamon a heretarló három lábán annyira kisebezte talpát, hogy ráállni is csak szűkölve tud. Amikor elindultam, egyetlen felhő nem volt az égen. 10 óra körül hűvös északkeleti széllel hirtelen elborult, s néhány perc múltán szemetelni kezdett az eső. Addig sem nyulat, sem foglyot nem találtam. Egyik dűlőúton puttonterhével hazafelé tartó ember világosított fel, hogy pitymallattól 8 óráig két puli, meg egy kuvasz a közeli földeket összehajkurászta.

Amikor a csepergés záporra fordult, egy szárkúpacból alakított sátor alatt bújtam meg. De ott is nemsokára

lucskokká vált minden gúnyám. Ennek már fele se tréfa... Igyekeztem a legközelebbi szőlőláb kunyhója felé. Odafele haladtomban egy gazos tarlón nagy csapat fogoly zúgott fel lábam alól. A hónom alatt védett puska jobbkakasát felrántottam s nagy távolból egy foglyot lecsíptem. Iparkodtam a leesés helyére, de ott csak néhány szál tollat találtam. A toll körül néhány kört tapostam hiába, majd loholtam menedékhelyemre. Azután tavalyi venyigéből tüzet igazítottam s mint ráérő ember szalonnát pirítottam. Falatozásom idején kétszer is felszakadt a keleti égbolton néhány percre a felhő, de csak azért, hogy utána megújult erővel zuhogjon a zápor.

Reggel még a városban szokatlan jelenség kapta meg figyelmemet. Kisebb-nagyobb rajokban fecskék keringtek utcánkban. Künn a mezőségen is ötvenes-hatvanas csapatok sűrölték a tarlók gazosait, a nagy felhőszakadások alatt meg kunyhóverandám három gerendájára tele-

pedett vagy harminc csapzottszárnyú madárka. ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

*) Ezen a hirtelen-zord napon városunkat is előzőnlötték a fecskék. Fészerekben, udvari szobák, ajtók s ablakok szelmentes párkányain szálltak meg, de ahol nyitott ablakra leltek, a lakásokba is bebátorkodtak. Másnap reggel az utcák, udvarok tele voltak halott fecskékkel.

Így verejtékeztem be lámpagyújtáskor a város végére. Aki mellettem elhaladt, azt gondolhatta, hogy szüretéről jövök, s valahol a jó egri bor taszított az árokba... Cselédem a konyhában alig tudta lefejtetni rólam a legalább négy-négy kilóra súlyosodott bakancsot,

meg a csepegő felsőgúnyát. Később pipaszó mellett kezdtem a Pesti Hirlap olvasásába, de alig negyedórára az is kiesett kezemből... s azokról a boldog időkről álmodtam, amikor a gólyák, fecskék nyugodtan járhatták őszi és tavaszi vándorútjuk egyenesét.

BIZONY, NEHÉZ AZ ÉLET!

Írta: Láng Rezső.

Még csak novemberben járunk. Előttünk van még a tél minden borzalmával. De ha az ember járja a határt, mint ahogy én is szoktam, máris annyi nyomorúságot láthat, hogy szíve is megfájdul bele. Jól van, hiszen szenvednek az emberek is. Némelyek, nagyon sokan, nagyon sokat szenvednek. De a legtöbbször mégis csak van egy kis meleg zuga, ahol meghúzza magát. Van egy kis hajléka, amely megvédi a természet viszontagságai ellen. Ha egyebe nincs is, akad inmitt-amott egy kis hulladék rőzse, kukoricacsutka, szárított vadgesztenye, amivel kiűzi lakásából a hideget. Mert jól ég ám a vadgesztenye! Úgy pattog a kis vaskályhában, mintha csupa apró gránát volna, s amellett olyan tüze van, hogy még a kályhacső is kipirosodik tőle, amikor odakinn igazán hidegre fordul már az idő. Mert érdekes, a szegény ember ebből is tud jósolni. Estenden elüldögél a kis kályha mellett, hallgatja a pattogó szikrák meséjét, s közben arra is ráér, hogy keresse a kapcsolatot a nem mindennapos jelenségek és a természet között. Így aztán sok dologban tudósabb, mint a tanult városi ember.

Szó, ami szó, az ember csak tud magán valahogy segíteni, ha még olyan szegény is. De mit csináljon a szegény vad? Ugy-e, húzódjék meg jó, meleg vackában. Hisz' annyit hallottunk, olvastunk már erről a meleg vacokról, hogy annak már csakugyan jónak és melegnek kell lennie. Nem mondom, van ilyen is. De nem ám novemberben! Mert amikor szitává kopnak már odafönn a víztömlők, s minden pórusukon át szivárog a hideg, a dermesztő nedvesség, bizony nincs olyan vacok, amely be nem áznék, nincs olyan meleg bundácska, amely bőrig nyirkossá nem válnék. És már hetek óta tart a nyirkos, csepergős, esős idő. Már hetek óta! És azóta nem volt meleg vacok, száraz bundácska, csak sok, sok fázás, didergés. Bizony. A télben jó. A fagyban jó. A bunda száraz marad, a vacok sem ázik be, aztán néha a legförfogtegebb időben a hó is úgy beborítja, hogy csak egy kis kéménykéje marad, amelyet a meleg pára tart nyitva. Tetővilágításos kis palota. Még a szélvész is ártalmatlanul száguld el fölötte; legfeljebb falát vastagítja. Ott igen, ott jól lehet pihenni, szundikálni, álmodozni, mert a silány táplálék is eléggé be tudja fűteni. A száraz, meleg bundácska nem engedi elillanni a test melegét. De most?... Ajaj! Van még táplálék, az őszi vetések szinte kínálkoznak, kellekik magukat, egy-egy kinnfelejtett répa is akad, lucernát is lehet szálazni, de ezt a sok kincset hiába szedegeti bendőcskéjébe, bizony nem elég a fűtésre, mert a nedves, beázott vacok, a csapzott bundácska minden meleget felemészt. Elő kell venni a télire tartalékoltt hájacskát is, azt a sokat emlegetett nyúlhájat, amelyről a szegény ember azt tudja, hogy jó kelevényt fakasztani. Hát a nyúlnak nem erre kellett volna. Egészen másra szánta. Erőtartaléknak. Majd ha elkövetkezik az az idő, amikor — nem tudni, mitől — forróbban pezsdül a vére, amikor

valami megnevezhetetlen erő űzi, hajtja, hogy párt keressen magának, hogy szeretkezzék, hogy a vetélytársakkal véres párbajokat vívjon... Akkorra volt szánva ez a hájacska. És most el kellett fűteni. Mind. Az utolsó morzsáig. Mert az élet fontosabb, mint a legénykedés. És most sovány. Szinte zörög a csontja. Mi lesz, Uram Isten, mi lesz, ha még tovább is tart ez a nedves időjárás! Nem lehet ezt már sokáig bírni.

Iám, a fácánnak, fogolynak jobb. Annak nem ázik át olyan könnyen a tolla. Bár nekik sem fenéig tejfel az élet, de a nedvességet jobban bírják. Eleség is akad még, ha nem is bőven. A nyári bőségnak már vége. Keményen meg kell dolgozni minden falatért. De hát ez mindig így volt, így is lesz. Ha egyszer beköszöntött az ősz, leszedik az asztalt. Csak a morzsák maradnak. Jók ezek is annak, aki meg tudja őket becsülni. Elvégre a többi madárnak sincs jobb dolga. Mind azt panasolja, hogy fogy az eleség. Azaz, mit is mondom! Dehogyan is panaszozzák! Hangjuk sem igen hallik, annyira lefoglalja őket az élet gondja. Mert rövid a nap, hosszú az éjszaka, s ugyancsak igyekezni kell, hogy még világossal összeszedegessenek annyit, amennyi reggelig melegíti őket. Az erdőn még csak akad valami, de a mezőn bizony már nagyon gyéren van az eleség. Már a varjak is közelebb húzódtak az emberlakta helyekhez. A pipiske is ott van már az utak közelében. A cinke még kitart az erdőben. Sok dolga akad még ott. Hiszen bár volna is mindig! De amikor megjön a fagy, az ólmos eső, a zuzmára, a havazás, amikor legnagyobb szüksége volna bőséges élelemre, egy reggelen arra ébred szegények is, hogy nincs munka. Dolgoznék bizony, erőlködik is, hogy hozzáférjen a fák kérgéhez, de gyenge csőre nem bír meg a kemény jéggel. Talán látja is az átlátszó páncél alatt az ízes falatokat; elérhető közelségben vannak előtte; de nemhogy ki tudná őket bányászni, hanem még lábát sem tudja megvetni, hogy amúgy istenigazában odakoppintson csőrével. Éhen kell itt veszni! Iám, milyen jó most nyúlnak, fácánnak, fogolynak! Erős lábukkal kikaparják az eleséget a hó alól. Ha nagyon szűkösen is, de valami mégis csak akad. Aztán meg az emberek is adnak nekik. Itt is, ott is látni etetőt, karóra kötött lucernacsomót, egy-egy répát, megymást, amit mind az ember rak ki nekik életmentőül. Csak reá nem gondol senki?... Nem lehet az!... Nini! Már az őzikeknek is hozott eleséget. Nem lehet olyan gonosz, amilyenek mondják. Ő bizony nem fél tőle! Ő bizony bemegy házához, oda, ahol a kémény füstöl, hátha neki is juttat egy kis alamizsnát. Azt nem kívánhatja tőle az ilyen kicsiny madár, hogy ide hozza ki utána. Ez már csak világos!

No, a kacsák sem olyan nagy legények már, mint nemrégiben voltak. Amikor szegény nyulat majd az istenhidegje vette meg a sok esőben, alig lehetett velük

bírni, olyan nagy volt a mellük. Persze, a sok esőtől minden száraz gödör pocsolnyává, minden pocsolya tócsává, minden tócsa tóvá dagadt. Birodalmuk úgy megnövekedett, hogy akár minden este más vízre szállhattak. Akkor bezzeg! Hanem most?... Hova lettek a híresek? Alig akad belőlük m utatóba. Vannak, vannak, néhol sokan is vannak, de ezek idegenek. Keményebb legények, akik télen járnak le hozzánk nyaralni. Amikor innen menekül, aki teheti, akkor jönnek ide nyaralni! Hát látott már a világ ilyen bolondokat? Ott úszkálnak, bukdácsolnak az Öregdunán, nem egyszer zajló jégtáblák között, néha meg, amikor megáll a jég, egy-egy melegebbvízű öbölben, be nem fagyó örvényben, hogymég csak nézni is istenkísértés őket. Ezek már igen! Ezek legények! De olyan melevérű legények ám, hogy még télen is fagyaltot esznek. Talán jégszerényben költötte őket az anyjuk, hogy úgy szeretik a hideget. Így kell valahogy lennie, mert amikor tavaszodni kezd, s az áldott napsugár egyre több zöld foltot varázsol elő a hó alól, amikor megszűnik a zaj, elolvad a jég, amikor minden becsületes istenteremténye kéjesen, boldogan élvezzi az életadó meleget, hát nem felkerekednek, hogy visszamenjenek a hidegebb északra?... Tessék csak mondani: nem bolondok ezek?... Tessék csak igazán megmondani, kertelés nélkül: nem kötőznivaló bolondok ezek?... Tavasszal mennek el! Tavasszal! Amikor újra kezdődik a jó meleg, az élet, a bőség, szerelem, az anyaság, az a sok, sok boldogság, amiért egyenként is érdemes volt ezt a nehéz telet átszenvedni?..

Jaj, de mit is beszélek! Tavasz... napsugár... meleg... Hol vannak ezek! Most november van. Ködös, nyirkos, esős november. És már kevés az eleség. És egyre kevesebb lesz. És jön majd a hó, a fagy, a zuzmára. Jön majd az a szörnyű szél, amely megdermeszt mindent. Jön majd az ínség, a fagyoskodás, jönnek a végevárhatatlan éjszakák...

Jaj, be nehéz az élet!

Talán jobb is volna mindezt meg sem várni. Elaludni örökre a hideg vacokban. Dermedten leesni a fáról. Meghalni. Megsemmisülni...

De ki köszönti akkor a tavaszt?... A tavaszt!... Az áldott meleget, életet, bőséget, szerelmet, anyaságot hozó tavaszt!... Mert beköszönt majd! Mindig is beköszöntött a télre! Újra meleg lesz! Újra bőség lesz! Újra lesznek butuska kisnyulak! Újra lesz fészek, tojás, csipogó apróság!...

Istenem! Nem is olyan nehéz az élet!

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Vergilius virága. Korunkban a kertekben nagyon divatosak az évelők, az őszi között különösen a gerepcsinék. Most természetesen pompás amerikai és kínai fajokat kedvelnek, de a régi európai gerepcsin is megállja helyét. A gerepcsinék szépségét *Vergilius* fedezte fel. »A mezőkön áll az *amellus*-virág — írja — sűrűn, töme-

Csillagos-gerepcsin (*Aster amellus*) Leányfalun, a kertben.
Nadler Ferenc † felvétele.

gesen nő. Aranysárga virágkorongját sötétibolya szirmok körítik. Íze erős, koszorút kötnek belőle. Borban főtt gyökere beteg méhek orvossága.« *Vergilius* virága, a csillagosgerepcsin (*Aster amellus*) Ázsia délnyugati részében, Európa déli felében honos, Magyarországon is az erdők szélének, tisztásainak egyik legszebb díszje. Ősszel virágzik, miként *Lippai* írja, csaknem Szent Márton napig. A fészkesek családjába tartozik, úgynevezett virága tulajdonképpen virágzat, a sárgák a csöves korongvirágok, az ibolyaszínűek a nyelves sugár- vagy szegélyvirágok. Szépsége annyira vonzó, hogy már a középkorban kezdték kertbe is ültetni. Azóta is nagyon sok virágkedvelő természetbarát ültette el kertjében tövét. S a csillagosgerepcsin mindig meghálálja a gondos-ságot, a kertben éppolyan szép, amilyen a szabad természetben; minden őszelel megrakodik virágokkal, csak annyi munkát kíván, hogy elvirágzása után ajánlatos szárait töben levágni.

Rapaics

Mikor és hol szegődött a házipoloska az emberhez? Sok tekintetben érdekes és tanulságos elmefuttatást olvashattunk »A Természet« novemberi számában egy újabban terjedni, azaz voltaképpen az ember lakásába betelepülni kezdő délamerikai mezei poloskafajról. Pontos és megbízható megfigyelések szerint ugyanis a két centiméternél nagyobb, *Conorhinus* nevű óriás rablópoloska már több útszéli szállóba befészkelődött s az alvóknak nemcsak vérüket szívja, hanem — miként *Szilády Zoltán*, a közlemény szerzője megjegyzi — szúrásával különös betegséget is terjeszt. Nagyon helyes tehát a cikknek az a kettős csattanója, hogy ne gondoljuk mai elősködőinket öröktől fogva az emberhez társultaknak,

másfelől pedig kísérjük fokozottabb figyelemmel a nálunk honos *Reduvius personatus* nevű rablópoloskát, mert egyes megfigyelések szerint újabban sűrűn kerülgeti az ember házatáját s alighanem rosszban sántikál.

Amikor ezt az érdekes közleményt a magam részéről is megszívlelésre ajánlom, engedtessek meg nekem, mint a természetrajzi koholmányok és balítéletek egyik írtogatójának, hogy *Szilády* cikke két pontját kiegészítsem, illetve helyesbítsem.

A házipoloskáról (*Cimex lectularius*) szólva, *Szilády* úgy vélekedik, hogy elterjedésének egyik oka a faépítkezés, másik oka pedig a görögkeleti kolostorokban s általában a keleti vidékeken szokássá vált állatkímélés. Ezek szerint a szerző úgy tünteti fel a dolgot, mintha a házipoloska ősi állapotában a berkipoloskák módjára fák kérge alatt meglapuló életmódja révén, a faépítkezéssel kapcsolatban került volna az ember lakóhelyére. Ám ez a felfogás szöges ellentétben van nemcsak annak a világszerte ismertnevű és elismert magyar tudósunk kutatási eredményével, aki hat évtizednél hosszabb időt szentelt a poloskafélék tanulmányozásának, hanem szembekerül a földtörténeti adatokkal is. A *Szilády* cikkében is említett szakember, néhai *Horváth Géza*, egyik közleményében*) rámutat arra, hogy a *Cimicidák* családjába tartozó huszonkét poloskafaj közül tizenöt faj csak egyféle gazdán élőszködik: mégpedig kilenc faj denevéreken, két faj galambokon, egy faj tyúkon, két faj fecskéken és egy faj emberen. »E fajoknak — írja tovább *Horváth* — jóval több, mint fele tehát kizárólag csak denevérekre szorítkozik. Erre támaszkodva jogosan feltehetjük, hogy a *Cimicidák* eredetileg denevér-paraziták voltak. Ez esetben pedig az ember is csak a denevérektől kapta poloskáit.« Ennek a felfogásnak helyességét igazolhatja az is, hogy az emberi lakásokban ma leginkább elterjedt két faj (*C. lectularius* és *C. hemipterus*), amely nem ragaszkodik egyféle gazdához, ugyancsak gyakori a denevéreken.

Horváth futólag azt is megemlíti, hogy a házipoloskák »valamikor a történelem előtti időkben, az ősember kezdetleges lakásaiban« kedvezőbb viszonyok közé jutva, jóval nagyobb számmal szaporodtak el, mint a denevértanyákon. S hogy a tudós kutató csakugyan jó nyomon járt, amikor a házipoloska nem kívánatos »háziállattá« szegődését régebbi időkre teszi, egyes földtörténeti tények fényénél világosan láthatjuk. Ilyen tény elsősorban az, hogy az ősemberfajok legtöbbje barlangban tanyázott. Ilyenmódon bármiféle erőszakos belemagyarítás nélkül, természetes megismerés az, hogy a barlangi ember a poloskát a tanyáját vele megosztó denevértől kapta »örökségül«; mégpedig legalább már a jégkorszak közepe táján, vagyis mintegy négyszáz-ötszázézer esztendővel ezelőtt!

Hogy *Szilády* magyarázatát nem fogadjuk el, a már felhozottakon kívül más, hasonlóan nyomós bizonyítékok alapján tesszük. Való ugyanis, hogy az erdőkben, fakéreg alatt ma élő poloskafajok egyikét sem azonosíthatjuk a házipoloskával. Sőt utóbbinak egyenes őst sem ismerhetjük fel egyikben sem. Már pedig, ha a *Cimex lectularius* csak a földtani jelenkorban — talán a cölöpépítmények idején! — vált volna az ember »háziállatává«, lehetetlen, hogy az azóta eltelt rövid időben (mintegy hatezer évben!) a fakéreg alatt élő ősi alak teljesen kihalt volna. Ennek legalább olyanféle alakban meg kellett volna maradnia, mint aminőben többfajta természet

növényünk vad alakja ma is megvan és felismerhető. Legfeljebb abban adhatnánk igazat *Szilády*-nak, ha a denevérpoloska *pliocen*-kori (másfélmillió év előtti!) vagy talán valamivel még régebbi őseről tesszük fel a fakéreg alatti életmódot. S ezt valószínűvé teszi az is, hogy egyes denevérfajok ma szintén szívesen húzódnak faodvakba és fakéreg alá, ezért a vérszívásra hajlamos poloska könnyen befészkelődhetett a denevér bundájába.

De még egy fontos adat szól amellett, hogy az eredetileg esetleg csakugyan fakéreg alatt tanyázó ősházipoloska első gazdája a denevér volt. Skócia *neogén*-rétegeiben ugyanis olyan őspoloskafaj maradványai kerültek napfényre, amelyet *Waterhouse* szerint alig lehet a házipoloskától megkülönböztetni. Eszerint őslénytani tény, hogy a házipoloska már abban a korban vette fel lényegében mai alakját, amikor még ősember sem volt. Több, mint valószínű tehát, hogy a *neogén*-ben csak denevérek voltak a *C. lectularius*, valamint a *C. hemipterus* gazdái. Ezzel az okfejtéssel pedig ismét csak odajutottunk, hogy nem a faépítkezés idején, nem is az építkezéshez felhasznált faanyag révén vált ez a két faj az ember elősdiójává.

A másik megjegyezni való a fecsképoloskával kapcsolatban. *Szilády* helyesen írja, hogy a házipoloska nem a fecskéfészekből jut és szaporodik el a lakásban, mert, miként már előbb is érintettem, ez a két poloskafaj annyira különbözik egymástól, hogy a szakemberek két külön nemzetségbe (*Cimex* és *Oeciacus*) osztják be őket. *Szilády*-nak csak az a hozzáfűzött megjegyzése téves, hogy »lakószobában ilyen (vagyis fecske-) poloskát eddig még sehol sem találtak«. Ezzel szemben való ugyanis, hogy falun ismételten akadtak a lakásban fecsképoloskára (*Oeciacus hirundinis*) s ennek kétízben magam is tanuja voltam. Sőt az is megesett, hogy az alvót ilyen poloska szúrta meg. Ezzel kapcsolatban tehát csak azt kell hangsúlyoznunk, hogy a fecsképoloska nem telepszik meg, azaz nem állandósul az ember lakásában.

Ne akarjuk tehát a fecsképoloskát a lakóházakba való be-betévedésnek és alkalmilag az ember vére megcsapolásának vádjá alól egészen mentesíteni, mert könnyen túllövünk a célon. Ha a falusi ember a szakírókat ilyen — a valóságot nem fedő — állításokon kapja rajt, könnyen megeshetik, hogy általában minden felvilágosító, ismeretterjesztő közlemény hitelét veszti. Ettől pedig óvakodnunk kell.

Gaál István

Az aszat. Ha a városi ember az erdőszélen vagy valamely cserjésben meglátja, gyönyörködik benne, még fényképet is készít róla. Noha bizonyos növényi szépsége nem tagadható, amikor a gazda a szántóföldön, a vetésben akad rá, mégis ellenségesen vizsgálja és kirendeli az aszatólót, akik bot végére szerelt háromszögletű késsel szurkálják ki az aszat — vagy, ahogyan némely vidéken mondják, acat — tövét. Mert az aszat a vetésben veszedelmes gyom, elnyomja a természetett növényt, a gabonát. Ahol nem irtják, hamarosan elszaporodik és ellepi a szántóföldet. A fészkesek családjába tartozik, fészkei kicsinyek, hosszúkásak, felálló sátorozó bugában helyezkednek el. A fészkekben a virágok pirosak, nagyrészt kétlakiak, a porzós virágokat rejtegető fészkek kissé rövidebbek és kisebbek. A kétalakúságnak egyik érdekes esete. A levelek olyan változékonyak, hogy egységesen nem is jellemezhetők. Általában lándzsás kerületűek. Az egyik véglet, hogy kopaszak és épek, a másik, hogy fonákukon molyhosak, mélyen hasogatottak és tövisesen

*) »Honnan származik a házipoloska?« (Természettudományi Közöny 45. köt. 738–742. old.)

fogasak. A képünkön látható példányok is az utóbbi alakhoz tartoznak, a szabad természetben élő példányok általában többnyire ilyenek. A mezei-aszatnak (*Cirsium arvense*) sok rokona, több nagyfészkiú aszat is él az országban, ezek közül a szebbeket kertekben is ültetik.

Rapaics

A méz baktériumölő hatása. Az orvostudományban ismeretes, hogy a sebkezelés, illetve gyógyulás egyik hatásos szere a méz. Régióta használják ilyen célra; ha nem is magában, hanem egyéb szerek kiegészítőjének.

Ezek után nem lehet meglepő egy életbúvárnak az az ötlete, hogy a méz különféle fajtáinak (az akác-, a hárs-, a tisztesfű-, valamint a vegyes virágméznek) baktériumölő hatását kísérletileg is igazolja. Erre a célra vízzel hígított mézoldatokat készített. A hígítás 1 : 1-től 1 : 5-ig arányú volt. Az ekként hígított mézzel először baktériumtelepeken, majd fehér egereken kísérletezett. Minden esetben igazolható volt a baktériumölő hatás.

Arra a kérdésre azonban, hogy ezt a hatást a méznek melyik alkotó része fejti ki, a kísérletező nem tud megnyugtatóan felelni. Egyelőre csak az biztos, hogy ebben a tekintetben nem a méz nagyon csekély savtartalmára, sem pedig a cukortöménységre, hanem valamely felfedezésre váró, máig ismeretlen anyagra kell gondolnunk. Ez pedig kétféle származású lehet. Benne lehet a mézet termő virágokban, de lehetséges, hogy a méhek nyál- vagy gyomormirigyének eddig figyelemre nem méltatott váladéka.

Gaál István

Csigák az akváriumban. Az akváriumkedvelés fejlődésével egyre több cikk, tanulmány, kézikönyv jelenik meg. Sajnálatos, hogy ezek főképen a vizinövényekkel és halakkal foglalkoznak, a vizicsigáknak csak alig néhány sort szánnak. Ennek a mellőzésnek az a következménye, hogy az akváriumban tartott vizicsigák szakértelem híján rövid idő alatt elpusztulnak. Ha azt akarjuk, hogy vizicsigáink hosszúéletűek legyenek és szaporodjanak, elsősorban olyan akváriumban kell őket tartanunk, amelyben nincsenek halak. A halak ugyanis nemcsak a csigákat pusztítják el, hanem a növényekre s az akvárium falára rakott petéiket is megeszik. A csigáknak az akváriumot tisztító, a hulladékanyagokat eltávolító munkája nem olyan jelentős, hogy érdemes volna csigáinkat — különösen a ritkább fajokat — a halaknak kiszolgáltatni. Akváriumunkat csigák nélkül is tisztán tarthatjuk, mert a halak táplálékának helyes megválasztása mennyiség és minőség szempontjából, továbbá a felgyülemlett iszap időnként való eltávolítása, végül az akvárium vizének megfelelő szellőztetése fontosabb, mint a csigák szerepe.

Harcos (Hesz) Jenő dr.

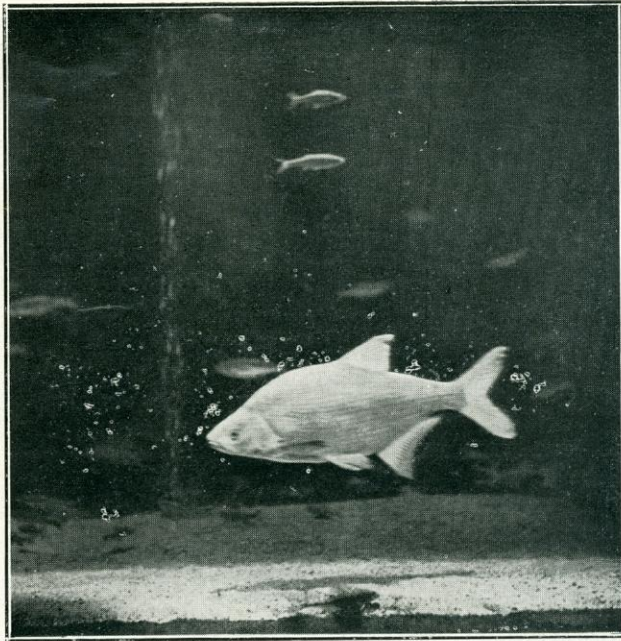
Mezei-aszat (*Cirsium arvense*) Tahin, a Pilis-hegységben.
Nadler Ferenc † felvétele.

ÁLLATKERTI HÍREK

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

A dévér (*Abramis brama* L.) az európai nagyobb folyók és tavak egyik leggyakoribb hala. Nagy csapatokba verődik, időnként igen sokat fognak belőle. Húsa szálszerű, ezért nem nagyon kedvelt. Kedvező körülmények között hetven centiméter hosszúra is megnő és hatkilos súlyt ér el. Teste kétoldalt lapított széles korongalakú. Színe hátán sötétebb, oldalán valamivel világosabb ólomszürke, hasa szennyesfehér. Úszói sötét kékes-szürkék. Hazánkban is igen gyakori; a vásárcsarnokokban a halárúsoknál mindig van belőle.

Áprilistól júniusig ívik. A fejlett dévér mintegy negyedmillió ikráját sekélyebb vizekben, növények között rakja le. Ívási időben a tejes — a hím — külseje megváltozik. Színe sötétebb lesz, fején, kopolyúfedőin és majdnem minden pikkelyén fehér pontok keletkeznek. Ezek a pontok lassan megrúszódnak és gombostűfejnyi göbökké alakulnak, megkeményednek, később meg is sárgulnak. Ez a tejes dévér nászruhája. Ívási idő után

Dévér az állatkerti akváriumban. Szombath László felvétele.

a göbök fokozatosan eltűnnek és néhány hét multán már nem láthatók.

Akváriumban a dévér igen mutatós hal. Széles, lapos alakja és komor színe következtében a társaságában lévő többi haltól könnyen megkülönböztethető. Ha kellő módon gondozzuk, fogságban sokáig él, de igen lassan nő. Akváriumunkban a dévérek tizenkét évig is éltek. Most is több kisebb és nagyobb példányunk van. A pontyféle halak nagy medencéjében láthatók.

A dévér közeli rokonait — az *Abramis*-nemzetség tagjait — kisebb medencében mutatjuk be. Abban van a dévérnél karcsúbb laposkeszeg (*Abramis ballerus* L.) a nagyszemű bagolykeszeg (*Abramis sapa* Pall.) és az akváriumban ritkán látható évakeszeg (*Abramis vimba* L.). Utóbbit hegyes, megnyúlt orráról ismerhetjük fel. Orra hegye kék, ezért szilvaorrú-keszegnek is mondják. Szája alsó állású, kissé félkörbe hajló, ezért valamennyire a cápák szájához hasonlít.

Akváriumunk édesvízi medencéiben hazai halainkat különös gonddal gyűjtöttük egybe és a magyarországi halfajoknak több mint felét állítottuk ki. Ez a hazai halaknak olyan érdekes és értékes gyűjteménye, amilyen ezidőszereint sehol másutt nem látható. Szombath

A paradicsomszivacs. A szivacsok legtöbb faja a tengerben él. Színük, alakjuk igen változatos. Az avatatlan szemlélő nem is gondolja, hogy az akváriumokban gyakran látható piros gömbök vagy narancssárga kis fűcskák, esetleg a köveket borító vékony szürkésbarna foltok élő állatok és hogy ezek egymással rokonságban vannak.

A legélénkebb színű és legszembeötlőbb alakú közülük a paradicsomszivacs. Akváriumokban főképpen ezeket mutatják be. A paradicsomszivacsnak — miként a szivacsoknak általában — helyhez kötött életmódja van. De ha az akvárium alján lévő gömbalakú, cinóbervörös paradicsomszivacsokat nézzük, azt látjuk, hogy mégis ide-oda mászkálnak. Ennek az a magyarázata, hogy a paradicsomszivacs szabadon úszó álcája gyakran élő csigák házára, de leginkább üres csigaházakra telepszik. Az üres csigákat remeterákok foglalják el és a csiga-

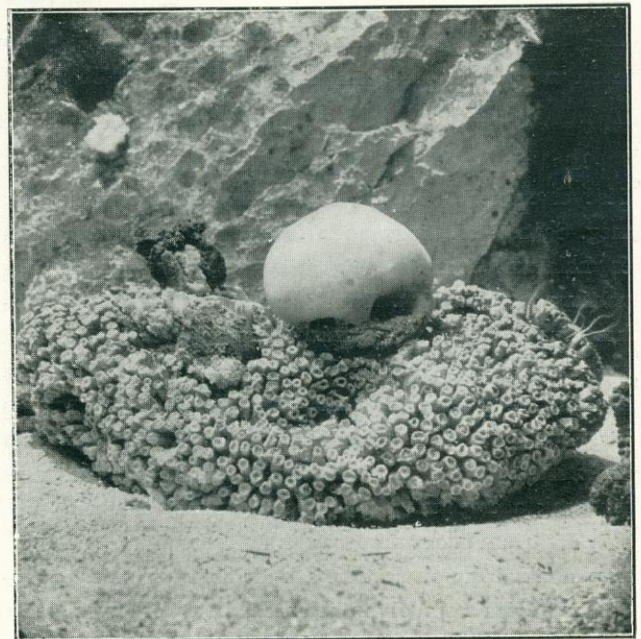
házzal együtt a szivacsokat is magukkal húrcolják. A szivacs lassan megnő, a csigát beborítja és négy-öt centiméter átmérőjű gömbalakja lesz. Idővel a szivacs a csiga mézházát feloldja s ezért a rák magában a szivacsban él. Az egyre növekedő szivacs végül a rák pusztulását okozza.

A remeterákok házában főképpen a vörös-paradicsomszivacs (*Suberites domuncula* Olivi) tanyázik. A hozzá hasonló alakú, de jóval nagyobbra növekedő narancsszivacsot, vagy nagy-paradicsomszivacsot (*Suberites massa* Nardo) sokszor a gyapjas-tarisznyarák hátán láthatjuk. Ez a szivacs a rákra nem veszélyes, mert a rák saját jószántából — ellenségei ellen védekezve — veszi hátára és — ha úgy tetszik neki — le is dobhatja magáról. Ha egy medencébe gyapjasrákot és paradicsomszivacsot teszünk, a rák a szivacsot azonnal lefoglalja magának. Ollójával hátára emeli és utolsó pár kores lábával ide-oda huzigálja, nyújtja és félnap alatt annyira testéhez idomítja, hogy a szép gömbölyű szivacsra csak színéről ismerhetünk rá.

Akváriumunkban nagy-paradicsomszivacs és gyapjas-tarisznyarék (*Dromia vulgaris* M.-E.) is van, de ezeket egymástól elkülönítve tartjuk. Ha együvé tennők őket, a rák a szivacsot azonnal hátára venné. E művelet közben a szivacs mindig megsérül. Az ilyen sérülést a szabad tengerben hamarosan begyógyul, de fogságban a szivacs a szakadás helyén oszlásnak indul és elpusztul.

A szivacsok a vízben lebegő apró szerves anyagokkal táplálkoznak. Fogságban rendszerint nem sokáig élnek. A szabály alól természetesen kivétel is van és egyes fajok a fogságban nemcsak szívósak, hanem szaporodnak is. Ezeknek a szivacsoknak azonban, sajnos, olyan igénytelen az alakjuk, hogy csak a hozzáértő veszi őket észre.

Szombath

Gyepkorallra telepedett paradicsomszivacs az állatkerti akváriumban. Szombath László felvétele.

Csörgőkígyó az állatkerti terráriumban. Igazgató-ságunk a legutóbbi állatszállítmánnyal egy csörgőkígyót is hozott. Augusztus 13-án érkezett, de két hét multán elpusztult. Nálunk egy falatot sem evett. Naphosszatt terráriumának kavicsal borított padozatán gyűrűbe

Csörgőkígyó az állatkerti terráriumban. *Haller László dr. felvétele.*

csavarodva feküdt és csak olyankor mozdult meg, amikor valaki mellette megállt; felemelte fejét, sziszegett és farka végének gyors mozgatásával erősen csörgött. Ez a csörgő hang aszerint erősödött vagy gyengült, hogy vélt ellensége közelebb vagy távolabb állt meg tőle.

Korai pusztulásának oka valami magával hozott betegsége és koplalása lehetett.

Az állatkertben szerzett tapasztalatok általában arra vallanak, hogy a legnagyobb halandóság az újonnan beszerzett állatok között van, mert valami rejtett betegségük lehet, esetleg nagyon öregek, ha pedig a vadonból befogottak, mindig kétséges, hogy gondozóinak legnagyobb elővigyázata ellenére meg tudják-e szokni a fogságot, az új környezetet és rá lehet-e őket bírni a táplálkozásra. Különösen a hullók kényesek, mert nem tartják őket hosszabb ideig gyűjtőhelyeken, hanem amint egy szállítmányra valót fogtak, rögtön küldik eladásra.

A budapesti állatkertnek régebben is volt csörgőkígyója. Igazgatóságunk 1928-ban vásárolt egy párt. Egészséges, fiatal állatok voltak s az egyik öt, a másik tíz évig volt kígyóházunk lakója. Terráriumukban békésen éltek egymás mellett, csak etetés alkalmával zördültek össze. A közük eresztett fehéregerek és patkányok ugyanis gyorsan elfogytak, azután az egyiknek akár csak egy vigyázatlan mozdulata a másikat annyira felingerelte, hogy rögtön beleharapott társába. Néha olyan dühösen összeharapdálták egymást, hogy karcsú testüket vagy fejüket néhány napig hatalmas daganatok éktelenítették el. Mérgük azonban saját szervezetüknek nem igen ártott; két-három nap múltán a harapásoknak már nyoma sem látszott rajtuk.

Ez a két kígyó állatkerti hosszú életében többször párzott, de mindig eredménytelenül, talán mert két különböző fajhoz tartoztak.

A csörgőkígyó főképen Mexico és az Egyesült Államok egyes vidékein él. Szereti az olyan helyeket, ahol sziklás sívár magaslatok termékeny füves patak völgyekkel váltakoznak. Talán még jobban megkívánja a perzselő napsütést, mint a többi kígyófaj. Óráig lustán hever napsütötte sziklákon. Lakóhelye patkány- és egérlukákban van, egyes megfigyelők szerint még partifecskek

fészeklyukaiba is költözik. A szabad természetben apró emlősökkel, madarakkal, békákkal táplálkozik. Párási ideje a koratavaszi hónapokban van, a tojásrakás ideje rendszerint augusztus hónapja.

A csörgőkígyó a csövesfogú mérgekígyók csoportjába tartozik. Gyorsan ható mérge a nagyobb állatokra, sőt az emberre is életveszélyes.

Felismerését a szabad természetben megkönnyíti csörgő hangja, ezzel már legkisebb ingerültségében is azonnal elárulja magát.

Ezt az érdekes hangot farka végének szarugyűrűi okozzák. Ezek bőrképződmények és egymással izes összeköttetésben vannak. A gyűrűk száma legfeljebb tíz-tizenöt, mert gyors rezgetésük közben nekiütődnek szilárd tárgyakkal és könnyen letörnek, de újra kinőnek.

Haller dr.

A sündisznó az állatkertet látogató gyermekek kedvenc állatai közé tartozik. Ezért lehetőleg sokat tartunk belőle. A majomház egyik bejáratával szemben, a rágcsálóháznak búboskemencéhez hasonló részében laknak. Ott azonban csak éjjel tartózkodnak, napközben kis udvarukon tanyáznak.

Réggel, amint kieresztik őket, az udvar aprólékos vizsgálásába fognak; mindent megszagolnak, mozgékony ormányukat mindenhová bedugják és minden lehullott levelet megforgatnak. A keresgélésben és a veszedelem felismerésében főképen szaglásuk és hallásuk segíti őket. Szemük aránylag kicsi és gyenge.

Amikor többen vannak együtt, észrevehető, hogy alig akad közöttük két-három egyformaszínű. A sündisznó általában barnásszürke. Tüskéinek töve a leg-sötétebb, hegye pedig majdnem fehér. Keresztszettek csillagalakú. Ezt a tüskét hosszában merevítő bordák okozzák.

A sündisznó is azok közé az állatok közé tartozik, amelyek mindig ajándékképpen kerülnek az állatkertbe. Júliusban és augusztusban kapjuk a legtöbbet. Az idén olyan anyasündisznót is kaptunk, amelynek négy alig

Sündisznók. *Stokovszky Iván felvétele.*

néhány napos fia volt. A kis malacok tüskéi világos-sárgák, lágyak és aránylag hosszúak voltak. Az anyaállat eleinte nagyon féltette és bátran védelmezte fiait. Amikor valaki feléjük közeledett, harciasan prüsszökölt és tüskéit felborzolta. Nem gömbölyödött gombóccá,

— ami a sündisznó szokott védekezési módja — mert ilyen helyzetben nem figyelhetne volna malacait. Nemsokára megszokta az embereket és megnyugodott. Fiait sokáig szoptatta. Még most is megvannak, de már nagyra nőttek. Főképen nyershússal és kevés gyümölcs-csel tápláljuk őket.

Télire rendszerint a nagyobbik rágesálóházba kerülnek, ott belső férőhelyük kényelmesebb és jobban fűthető. Jellemző, hogy a megfelelő hőmérséklet és bőséges élelmezés következtében nem merülnek téli álomba.

A szabad természetben élő közönséges-sündisznó (*Erinaceus europaeus* L.) a dombos vidéket kedveli. Sík vidéken a ritkább nagyfülű-sündisznó (*Erinaceus auritus* Pall.) tanyázik. A sündisznó általában a sűrű, bokros területeket kedveli. Vackát is ott építi meg, a föld alatt, körülbelül arasznyi mélységben. Száraz mohával bélelt, elég tágas kis tanyájának rendszerint két kijárója van. Vackát csak estefelé hagyja el és táplálékát éjjel szerzi meg. Olyankor az útjába kerülő rovarokat, gilisztákat, egereket, kígyókat megtámadja és felfalja. Szenvedélyes, ügyes kis vadász. Különösen az egérrel vagy kígyóval viaskodva, meglepően bátor és gyors. Egyes természetbúvárok megfigyelése szerint a mérges kígyó mérge nem hat rá és a harapásokkal semmit sem törődve, falja fel a kígyókat. Veszedelmes ellensége a kutya, a róka és az uhu. A nép ezt a szerény, hasznos kis állatot tuskésdísznónak is nevezi. *Stokowszky*

AZ IFJÚSÁGNAK

A KIS JÉZUS MEG A LÓ.

Írta: Reményi Józsefné.

Karácsonyváras első vasárnapján történt, hogy az Úr Isten maga elé hívatta a kis Jézus anygalkáit:

— Angyalkáim, kis anygalkák, készen vagytok-e a nagy útra? A Földre menni, a Földre szállni, minden házba, palotába, kis kunyhóba be-benézni, megtudni, lesni, hogy az emberek apraja-nagyja mit kíván, mi a szívük óhajtása, lelküknek a titkos vágya? Felírjátok, jegyezzétek, nékem tüstént jelentsétek! És amit lehet, mindent elkövetek, hogy karácsony szent estjén a Földön csak boldog emberek legyenek.

Az angyalok Isten intésére elszéledtek, szerte szálltak, vastag irkával, arany ceruzával, kilesni, megtudni, hogy az emberek mit kérnek a Jézuskától.

Ekkor az Úr Isten így szólt egy másik angyalcsoporthoz:

— Angyalkák, Ti is a Földre szálltok és felkerestek minden állatot, kicsit és nagyot. Senkiről se feledkezzetek meg, sem az ég madaráról vagy a vizek lakójáról, a puszták vándoráról, az erdők bujdosójáról. Ma mindenki kérhet egyet, s a kis Jézus, ha eljövendő, teljesít minden kérést, meggyógyít mindent, ami fáj, békét hoz, áldást oszt.

Csendes volt a világ, mert angyalok járták, még a szél sem rebtent. Egy kicsi anygalkának, aki hegyről völgybe szállt, erdőn és mezőn járt, már tele volt a könyve, elkopott a ceruzája, mire

a lóhoz ért. Beült a jászolba, lábát lógatta, a ló szép okos fejét két kicsi kezébe fogta:

— Én édes lovacskáim, ím, lejött az égből Isten kis szolgálója, megtudni, van-e valamilyen kívánságod, kis Jézustól kérsz-e ajándékot? Beírom a könyvbe, viszem az Úr Isten elé, s a csodák napján, karácsony éjszakáján, meglásd, beteljesülnek a vágyak, valóra válnak az álmok. Mit szeretnél, mondd?

És felelt a ló:

— Lásd, anygalkám, én az ember barátja, társa a munkában, örömben, bánatban, az Úr Istent még sohasem szolgáltam. Ez fáj nekem. Noé bárkájába galamb vitte az olajágot, a prófétát a sivatagban holló táplálta, szamár vitte a kis Jézust Szűz Máriával Egyiptomba, báránka volt a gyermek Jézus legkedvesebb játszótársa. Mondd, anygalka, hát engem nem szeret a Teremtő, hogy sosem rendelt a kis Jézus szolgálatára? Írd be a könyvbe, nagy betűkkel írd be, hogy engem fogjanak a szán elé, amelyen a kis Jézus lejön a Földre, szent karácsony napján.

Írta az anygalka, nagy betűkkel írta, az aranykönyv utolsó lapjára, arany ceruzának maradék végével, aztán sietve szállt, repült a mennyekbe vissza. Úr Istennek előadta a ló legforróbb kívánságát, hogy ő szeretné húzni a kis Jézus karácsonyi szánját.

Mosolygott az Úr és parancsot osztott.

A ló pedig a Földön remegve várta, hogy teljesedjék nagy kívánsága.

Karácsony előtt, sötét éjjel, hóhullás csendjében, anygalkák jöttek, a lóhoz siettek. Gyémántpatkót vertek lábára, aranyzablát helyeztek szájába, homlokára tündöklő csillagot tettek és az aranykantárt fogva, az égbé siettek.

Az égi kocsiszínben állt az aranszán, megrakva mindennel, ami jó, ami szép, és még egyre jöttek anygalkák újabb ajándékkal. Már az egész mennyországot kiürítették, csak azért, hogy az emberek a Földön örömeiket leljék. A ló a szán elé fogva, türelemmel várta az indulást.

És íme, jött a kis Jézus. Tenyerén cukor, a lónak adja, másik kezével nyakát veregeti, fejét simogatja. Felül a szánra, a kantárt már fogja, ostor nincs kezében, de minek is volna?

A ló indít, repül felhőkön keresztül, mennyből a Földre. Homlokán a csillag ragyog napnál fényesebben. A megrakott szán terhét nem érzi, könnyű az, mint a pehely. A Földön mindenütt megállnak, ahol az emberek a kis Jézust várják.

Éjfélre üres a szán és visszatérnek a mennybe, a kis Jézus meg a ló. Angyalkák jönnek, leveszik a lóról az aranszerszámot, gyémántpatkót, le homlokáról a csillagot. De helye ott maradt.

Gyerekek, kicsik és nagyok, ha lovat láttok, csillaggal homlokán, jusson eszetekbe, hogy egyszer, karácsony éjjelén, talán ő volt az, aki a kis Jézus szánja elé volt fogva.

**Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem adunk vissza.**

**a Rudas Gyógyfürdő parkjában feltörő
Hungária, Attila és Juventus
gyógyforrások vizével**

A Hungária és Attila kénesforrás
gyomor-, bélmegbetegedések, epe-, máj- és vesebántalmak gyógy-
kezelésére kiválóan alkalmas.

A Juventus rádiumforrás
festi és szellemi kimerülés, korai előregedés, magas vérnyomás és
véredényelmeszesedés kezelésénél igen jó eredménnyel használható.

Részletes felvilágosítást nyújt:
Budapesti Székesfőváros Gyógyfürdőinek és Gyógyforrásainak igazgatósága
Budapest, XI. kerület, Kelenhegyi-út 4. szám.

A Budapest Székesfővárosi Állat- és Növénykertben

állandóan sok a látványosság és szórakozás!

Az állatok enyhébb időben a szabad kifutókban, télen pedig az állatházakban láthatók.

A kert területén: akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház és terrarium, lovaglópálya, kocsizás.

Két vendéglő, tejszarnok.

A nyári hónapokban szabad nézőtéren elsőrendű hangversenyek, teljes opera- és operettelőadások.

Télen jégpálya, melegedő, csatoló, falatozó.

Az egész kertben szabad fényképezés.

Belépődíj:

felnőtteknek 70 fillér, vasárnap 50 fillér.

10 éven aluli gyermekeknek 30 fillér.

Minden hónap első vasárnapján

felnőtteknek 40 fillér,

10 éven aluli gyermekeknek 20 fillér.

A T E R M É S Z E T

a Székesfővárosi Állat- és Növénykert természettudományos
k é p e s f o l y ó i r a t a
legjobb tanácsadója, oktatója és szórakoztatója a természet
minden barátjának és kutatójának.

Megjelenik minden hó 15.-én.

**Előfizetési ára egész évre
6 pengő.**

Egyes szám ára 60 fillér.

Mutatványszámot kívánatra bárkinek ingyen küld
„A Természet“ kiadóhivatala Budapest, XIV., Állat- és Növénykert.
